

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

(Land Use in Bağıvar According to CORINE Program)

Arş. Gör. Taner KILIÇ*
Arş. Gör. Y. Kenan KOCA**
Doç. Dr. İlhan DORAN***

ÖZET

Bağıvar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde, ilk kademe belediyesi olan bir yerleşmedir. Dicle Nehri'nin doğu kıyısında, nehrin sekileri üzerinde yer alan Bağıvar'ın arazileri tarım için elverişlidir. Yaklaşık 25 yıl kadar önce daha çok kuru tarım yapılan arazilerde, günümüzde sulu tarım yapılmaktadır. Bu sebepten; önceden kuru tarımda buğday ekilen alanların önemli bir kısmında günümüzde pamuk ekilmektedir.

Bağıvar'ın arazi kullanımı incelenirken Ağustos 2006 tarihli Ikonos uydu görüntüsünden ilk gözlemler elde edilmiş ve CORINE sistemine göre değerlendirilmiştir. CORINE, Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler tarafından geliştirilmiş ve topluluğa üye olan tüm ülkelerdeki arazi kullanımlarının bir bütünlük içerisinde olmasını sağlayan bir programdır. Görüntü üzerinde tanımlanamayan arazi kullanımları, arazi çalışmaları sonucu tanımlanmıştır.

Çalışmada toprak yapısı, toprak tipleri, arazinin eğimi ve tüm bunların yetiştirilen ürünlerle ilişkileri de ele alınmış olup çalışma sonucunda, CORINE göre çalışma alanına ait güncel arazi kullanım haritası oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağıvar, arazi kullanımı, CORINE, toprak

ABSTRACT

Bağıvar is a small town in the jurisdiction of Diyarbakir municipality. It is located on eastern terrace of Dicle river and is very suitable for agricultural production. While dry agriculture was common 25 years ago, today with development of new irrigation system agricultural productivity has greatly increased. Therefore, while in the past the land was used generally used for wheat production, today cotton production is main agricultural activity.

For this study, August 2006 images from Ikonos satellite were used and the data were analyzed by CORINE land classification system, which is the standard land classification system developed by EU and member states are required to use it. The images that could not be identified were determined by fieldwork.

In this study, the relation between factors such as soil structure, soil type, sloppiness and plants grown in the area were analyzed. After the analysis, a current land use map of the area has been produced according to CORINE.

Key words: Bağivar, land use, CORINE, soil

GİRİŞ

Bağivar, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, Dicle Bölümü'nde, Diyarbakır ili sınırları içerisinde, Diyarbakır şehir merkezinin güneyinde yer alan Bağivar beldesi, Merkez bucağına bağlı ilk kademe belediyesidir. Belediye teşkilatı 1992 yılında kurulmuştur. Yerleşme coğrafyası bakımından kasaba özelliği gösterir. 2000 yılı nüfus sayımına göre beldenin nüfusu 11.701'dir. Yüzölçümü 17.390 dekadır. Bu alan meralarla 22.000 dekara ulaşmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Bağivar'ın Konumu

Bağivar, 2007 yılı Nisan ayında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde alınmıştır. Bağivar, Dicle Nehri'nin sekileri üzerine kurulmuş bir yerleşme olup, tarım arazilerinin büyük bir kısmı bu sekiler üzerinde ve devamında yer alır. Dicle Nehri, Diyarbakır şehri ile sınırını oluşturur. Dicle Nehri'nin vadi tabanında da tarım arazileri bulunur. Seki yamaçlarının bazı kısımları badlands arazilerine dönüşmüş durumdadır (Foto 3). Bu kısımlar tarımdan ziyade Bağivar'ın çöp alanı olarak kullanılmaktadır.

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Diyarbakır ve çevresinde yaz ve kış mevsimi olarak iki mevsimden bahsedilebilir. İlkbahar ve sonbahar çok kısa sürmektedir. Kışın Akdeniz üzerinden gelen cephelerin etkisi altında kaldığından fazla yağış alırken, yazın Basra Alçak Basınç Merkezine yerleşmiş olan kuru ve sıcak tropikal hava kütesinin etkisi altında çok kurak ve sıcak geçmektedir (Atalay, Mortan-2006).

Yaz mevsiminde yağış ortalaması 8.4 mm ve sıcaklık ortalaması 29.1°C'dir (Tablo 1,2). Diyarbakır'ın su bilânçosu incelendiğinde haziran ayının başından itibaren su eksiğinin ortaya çıkmaya başladığı ve bu durumun kasım ayının başına kadar sürdüğü gözlenmektedir (Tablo 3 ve Şekil 2). Bu değerler yörede tarım yapılabilmesi için özellikle yaz mevsiminde sulamaya ihtiyaç duyulduğunun açık bir göstergesidir.

Tablo 1. Diyarbakır'ın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Değerleri (1930-99) (Gürgen-2002)

Diyarbakır	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Ort.
Sıcaklık (°C)	1,5	3,4	8,1	13,7	19,2	26,0	31,0	30,2	24,8	17,1	9,5	3,9	15,7
Yağış (mm)	74,4	67,1	67,7	71,3	41,9	7,2	0,7	0,5	2,8	30,5	54,3	70,0	488,4

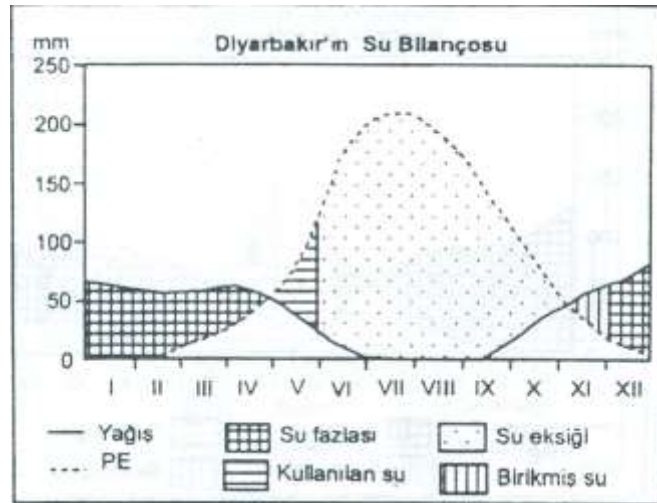
Tablo 2. Diyarbakır'da sıcaklık ve Yağışın Mevsimlere Dağılışı (Gürgen-2002)

Diyarbakır	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Sıcaklık (°C)	2,9	13,7	29,1	17,1
Yağış (mm)	211,5	180,9	8,4	87,6

Bağıvar'ın tarım arazilerinin tamamına yakını sulamak mümkündür. Sulama Dicle Nehri'nden borular vasıtasıyla sağlanmaktadır. Belediye sınırları içerisinde 2'si DSİ tarafından yapılmış 6 adet sulama kanalı bulunmaktadır.

Tablo 3. Diyarbakır'ın Su Bilançosu (Gürgen-2002)

Diyarbakır	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ort. Sıcaklık	1,5	3,4	8,1	13,7	19,2	26	31	30,2	24,8	17,1	9,5	3,9	15,7
Sıcaklık İndisi	0,16	0,56	2,08	4,60	7,67	12,13	15,84	15,22	11,30	6,44	2,64	0,69	79,3
Brüt P.E.	1	3	16	38	74	140	168	163	118	60	21	1	803
Düzeltilmiş P.E.	0,9	2,5	16,5	41,8	91	173,6	210	190,7	122,7	57,6	17,6	0,8	736,7
Ort. Yağış	74,4	67,1	67,7	71,3	41,9	7,2	0,7	0,5	2,8	30,5	54,3	70	488,4
Rezerv Su	100	100	100	100	50,9	0	0	0	0	0	36,7	100	-
Gerçek P.E.	0,9	2,5	16,5	41,8	91	58,1	0,7	0,5	2,8	30,5	17,6	0,8	263,7
R. Su Değişimi	0	0	0	0	49,1	0	0	0	0	0	36,7	0	-
Su Eksiği	0	0	0	0	0	115,5	209,3	190,2	119,9	27,1	0	0	662
Su Fazlası	74,4	67,1	51,2	29,5	0	0	0	0	0	0	0	69,2	291,4
Yüzeysel Akış	54,5	60,8	56	42,8	21,4	10,7	5,4	2,7	1,4	0,7	0,4	34,6	291,4

Şekil 2. Diyarbakır Su Bilançosu (Gürgen-2002)

Bu çalışmada tarımsal açıdan oldukça zengin bir yapı sergileyen Bağvar Belediyesi'ne ait toprakların tarımsal kullanımları ele alınmış

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

olup, bu kullanımların Avrupa Birliği'ne üye ülkeler tarafından kullanılan CORINE sınıflama sistemine göre değerlendirilmesi ve arazilerin kullanımının ne derecede doğru olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İşleri'nden (DİSKİ) alınan Bağıvar Belediyesi ve yakın çevresine ait Ağustos-2006 tarihli Ikonos uydu görüntüsü (Foto 1) ile yapılan ön büro çalışmalarında öncelikle araziye ait ilk gözlemler elde edilmiştir. Arazi kullanımları CORINE (Coordination of Information on the Environment - Çevre Bilgi Düzeni) arazi sınıflandırma sistemine göre değerlendirilmiş olup bu arazi kullanımları bilgisayar ortamında ArcView programı ile sayısallaştırılmıştır.

Foto 1. Bağıvar ve yakın çevresine ait uydu görüntüsü

CORINE sistemi, biyosferde meydana gelen değişikliklerden gerek bu işle uğraşanların; gerekse politika oluşturanların haberdar olmaları amacı ile Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler tarafından geliştirilmiştir. CORINE sistemini kullanılmaktaki amaç, topluluğa üye olan tüm ülkelerdeki arazi kullanımlarını bir bütünlük içerisinde olmasını sağlamaktır. CORINE sistemine göre arazi örtü tipleri üç farklı düzeyde giderek artan ayrıntıya yer verecek şekilde düzenlenmiş ve buna göre haritalama lejantı oluşturulmuştur (Çizelge 1) (Cover-1994)

Çizelge 1. CORINE Sistemine göre üç farklı ayrıntı düzeyindeki yeryüzü örtü tipleri ve harita sembolleri (Cover-1994)

Düzyey 1	Düzyey 2	Düzyey 3
1. Yapay Yüzeyler	1.1. Şehir Yapısı	1.1.1. Devamlı şehir yapısı
		1.1.2. Devamlı olmayan şehir yapısı
	1.2. Endüstriyel, ticari ve taşıma birimleri	1.2.1. Endüstriyel veya ticari alanlar
		1.2.2. Karayolu, demiryoluna bağlı limanlar
		1.2.3. Liman alanları
		1.2.4. Hava alanları
	1.3. Maden, çöp ve inşaat alanları	1.3.1. Maden alanları
		1.3.2. Çöp boşaltım alanları
		1.3.3. İnşaat alanları
	1.4. Tarım dışı yapay yeşil alanlar	1.4.1. Yeşil yerleşim alanları
		1.4.2. Spor ve dinlenme alanları
	2. Tarım Alanları	2.1. Tarla tarımı alanları
2.1.2. Geçici olarak sulanan araziler		
2.1.3. Çeltik tarlaları		
2.2. Sürekli ürünler		2.2.1. Bağlar
		2.2.2. Meyve bahçeleri
		2.2.3. Zeytin bahçeleri
2.3. Meralar		2.3.1. Meralar
2.4. Heterojen tarım alanları		2.4.1. Yıllık bitkiler ile geçici bitkilerin varlığı
		2.4.2. Karışık kültivasyon deseni
		2.4.3. Tarım ürünleri ile kaplı araziler
		2.4.4. Orman tarımı arazileri
3. Orman ve Yarı Doğal		3.1. Ormanlar
	3.1.2. Kozalaklı ağaç ormanlar	

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Alanlar	3.2. Fundalık veya otsu bitkilerin karşım alanları	3.1.3. Karışık ağaç ormanları
		3.2.1. Doğal çayır
		3.2.2. Fundalık
		3.2.3. Tek hücreli vejetasyon
	3.3. Az veya hiç bitki içermeyen çıplak alanlar	3.2.4. Geçici orman- çalılık
		3.3.1. Sahil kumu ve kum düzlükleri
		3.3.2. Çıplak kayalık
		3.3.3. Zayıf bitki örtüsü alanları
		3.3.4. Yanmış alanlar
	4. Su Altında Kalmış İç Alanlar	4.1. Su ile kaplı iç alanlar
4.1.1. İç bataklıklar		
4.2. Su altında kalmış kıyı alanları		4.1.2. Bataklıklar
		4.2.1. Tuzlu bataklıklar
		4.2.2. Tuzlu alanlar
		4.2.3. Deniz baskısı altındaki alanlar
5. Su Varlığı	5.1. İçsel su alanları	5.1.1. Su yolları
		5.1.2. Su toplulukları
	5.2. Deniz suyu	5.2.1. Kıyı lagünleri
		5.2.2. Göller
		5.2.3. Deniz ve okyanuslar

Uydu görüntüsü üzerinde yapılan ilk çalışmalar sonucunda, Bağıvar sınırları içerisinde geniş alanlarda pamuk tarımının yapıldığı; bunun yanı sıra tahılın da yetiştirildiği gözlemlenmiştir. Ön büro çalışmasında tarım alanlarının yanı sıra tuğla fabrikalarının yerleri ve arazi çalışması için izlenecek güzergah belirlenmiştir. Yapılan arazi çalışmasında öncelikle uydu görüntüsü üzerinde belirlenen alanların tespitleri yapılmıştır. Özellikle Ikonos gibi çözünürlüğü oldukça yüksek olan uydular ile yapılan arazi kullanımlarının belirlenmesine yönelik yorumlar oldukça yüksek bir başarı düzeyi göstermektedir. Öncelikle belediyeye ait yerleşim alanı sınırları ve belediye sınırları içerisinde bulunan önemli yerler tespit edilmiştir. Görüntü üzerinde tanımlanamayan çok küçük çapta arazi kullanımları ise arazi gözlemleri sonucu tanımlanmıştır.

BAGIVAR'DA ARAZI KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 2. Bağivar ve yakın çevresinin toprak ve arazi kullanımı	
Haritalama Birimi	Tanımlaması
F 6.2 K II e	Eğimin %2-6 olduğu orta derinlikte (50-90cm.) kırmızımsı kahverengi topraklar. Üzerine kuru tarım yapılmakta ve arazi yetenek sınıflamasına göre II. Sınıf arazilerdir.
F 11.3 K IV es	Eğimin %6-12 arasında değiştiği toprak derinliği oldukça sığ (20-50cm.) olan kırmızımsı kahverengi topraklar. Arazi yetenek sınıflamasına göre IV. sınıf arazilerdir.
A 2.1 Sy I	Üzerinde sulu tarım yapılan drenajı iyi orta bünyeli aluviyal topraklar. I. Sınıf tarım arazileridir.

Çalışma alanına ait toprakların önemli bir kısmını Kırmızımsı Kahverengi Topraklar oluştururken özellikle Dicle Nehri'ne yakın vadi tabanlarında ise Aluviyal Topraklar bulunmaktadır (Çizelge 2). Diyarbakır geneline baktığımızda Kırmızımsı Kahverengi toprakların önemli bir kısmının su erozyonundan etkilendiği görülmektedir. Bunda toprağın eğim yönünde sürülmesinin rolü büyüktür (Dizdar-2003). Bu durum çalışma alanı çerisindeki topraklar için de bir sorun teşkil etmektedir.

Toprak derinliği derin, orta derin (50-90 cm) ve sığ (20-50 cm)'dir. Eğim sınıflarına bakıldığında 3 sınıfa ayrılabilir. Sekiler üzerinde eğim % 2-6 arasında, seki yamaçları ve badlands alanlarda eğim % 6-12 arasında değişirken, aluviyal alanda eğim düz-düze yakın olup eğim sorunu bulunmamaktadır. Arazi Yetenek Sınıflamasına bakılacak olunursa; aluviyal alanlar I. sınıf; eğimin % 2-6 arasında değiştiği ve orta derin toprakların bulunduğu alanlar II. sınıf ve eğimin oldukça dik ve toprakların çok sığ olduğu alanlar ise IV. sınıf arazi olarak tanımlamak mümkündür (Köy Hizmetleri-1994).

Köy Hizmetlerinin yapmış olduğu çalışmadaki arazi kullanımları ile arazi gözlemleri sonucu elde edilen veriler karşılaştırıldığında; özellikle sulu tarım alanlarında büyük artış gözlemlenmiştir. Köy Hizmetlerinin raporunda verilen ve kuru tarım olarak tanımlanan alanlarda sulama borularının getirilişi ile birlikte tüm tarım arazilerinin sulanması mümkün hale gelmiştir. Çalışma alanında sulama, 6 adet sulama kanalıyla yapılmaktadır. Bu kanalların 2'si Devlet Su İşleri

tarafından yapılmış olup 4 adedi özel mülkiyete aittir. Diğer çiftçilerin özel mülkiyete ait olan sulama borularından yararlanabilmeleri için bunların sahiplerine belirli bir ücret ödemeleri gerekmektedir.

Özellikle topografya ve dalgalı rölyeften kaynaklanan eğimin % 4'ü geçtiği alanlarda erozyon sorunu göze çapmaktadır. Bu alanlarda özellikle arazinin eğim yönünde sürülmesinden kaynaklanan toprak aşınma sorunları gözlemlenmiştir (Foto 2). Dicle Nehri kenarında bulunan drenajı iyi, orta bünyeli aluviyal alanda ise yetiştiricilik açısından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Aynı raporda badlands araziler hariç tüm çalışma alanı birinci dereceden önemli tarım arazileri, mutlak tarım arazileri olarak tanımlanmıştır. Kil ve killi-tınlı olan bu alanlar, organik madde ve azotça fakir olmakla birlikte, kireç ve fosfor bakımından oldukça zengindir. pH değerleri hafif alkali düzeyde olup topraklarda tuzluluk sorunu bulunmamaktadır (Ceylan-1994).

Arazi Kullanımı: CORINE programı esas alınarak yapılan arazi kullanımlarının sınıflamasında yapay yüzeyler ve tarım alanları bulunmuştur (Çizelge 3).

<i>Çizelge 3. Çalışma alanının CORINE göre sınıflandırılması</i>		
Düzyer 1	Düzyer 2	Düzyer 3
1. Yapay Araziler	1.1. Şehir yapısı	1.1.1. Devamlı şehir yapısı
		1.1.2. Devamlı olmayan şehir yapısı
	1.2. Endüstriyel, ticari veya taşıma birimleri	1.2.1. Endüstriyel veya ticari alanlar
	1.3. Maden, çöp ve inşaat alanları	1.3.2. Çöp boşaltım alanları
1.3.3. İnşaat alanları		
2. Tarım Alanları	2.1. Tarla tarımı alanları	2.1.1. Sulanmayan işlenen araziler
		2.1.2. Geçici sulanan araziler
	2.3. Meralar	2.3.1. Meralar
5. Su varlığı	5.1. İçsel su alanları	5.1.1. Su yolları

Bağıvar'daki tüm araziler 5-6 büyük çiftçinin icar (kiralama) yolu ile elinde toplanmıştır. Çalışma alanındaki parsel büyüklükleri birkaç parsel dışında orta ve geniş büyüklüktedir (50 da ve daha fazla). Uydu görüntüsü ve arazi çalışmalarından elde edilen bulgular ışığında arazi kullanımlarında özellikle pamuk, buğday, mercimek, arpa göze çarpmaktadır.

Toprak- İklim- Ürün İlişkisi

Bağıvar'a ait topraklar incelendiği zaman özellikle pamuk ve buğday tarımının oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu tarımsal arazi kullanımlarının çalışma alanına uygun olup olmadığı incelenecek olunursa şu bulgulara ulaşılabilir.

Pamuk Yetiştiriciliği

Tek yıllık bir arazi kullanım türüdür. Gelişim periyodu boyunca 20°C ve üzerindeki sıcaklık ister. Tohumun çimlenebilmesi için toprak sıcaklığının minimum 13-15 °C olması gerekir. Tuza ve kirece karşı dayanıklıdır. Toprak istekleri bakımından çok seçici olmayan, tekstürü kumdan çok ağır kile kadar değişen topraklarda yetişebilmektedir. Ancak derin sürülmüş, süzek ve nemli aluviyal topraklarla, tınlı kumlu, bitki besin maddelerince zengin topraklarda oldukça iyi bir gelişim göstermektedir. Optimum pH aralığı 6.5-7.5'tir (Tigem-1997).

Pamuğun bu istekleri ile arazi özellikleri karşılaştırıldığında özellikle iklim ve toprak istekleri bakımından arazinin pamuk için oldukça uygun şartları taşıdığı görülmektedir. Pamuk ekilen alanlarda mutlak suretle sulama yapılmaktadır.

Buğday Yetiştiriciliği

Tek yıllık çoğunlukla makarnalık; kısmen de ekmeklik buğday üretimini amaçlayan bir arazi kullanım türüdür. Serin iklim tahılları içerisinde yer alan buğday, soğuğa ve dona karşı dayanıklıdır. Kök gelişimi 40-80 cm'e kadar ulaşmakta ve pH 5.7-7.5 arasında optimum gelişme göstermektedir. Genelde fazla ağır olmayan killi, killi tınlı, tınlı topraklar yetiştirilmesi için uygundur. Tuza dayanıklılığı orta derecededir (Tigem-1997).

Buğday bitkisinin bu istekleri ile toprak özellikleri karşılaştırıldığı zaman oldukça uygun bir yapı gözlenir. Buğday ekili alanların bir kısmı sulanırken bir kısmı kuru tarımda yetiştirilmektedir.

Arpa Yetiştiriciliği

Tek yıllık bir arazi kullanım türüdür. Fazla soğuk ve fazla sıcak olmayan; nispi nemi yüksek olan yerlerde iyi gelişir. Organik maddece zengin, tınlı, havalanması iyi, nötr yada hafif alkali topraklar yetişmesi için en uygun topraklardır (Tigem-1997).

Bağvar'a ait toprak özelliklerine bakıldığı zaman arpa yetiştiriciliğine uygun olduğu görülmektedir. Arpa yetiştirilen alanlarda kuru tarım söz konusudur.

Mercimek Yetiştiriciliği

Yemeklik tane mercimek üretimini amaçlayan arazi kullanım türüdür. 105-125 gün süren büyüme devresi bulunmaktadır. Dona ve fazla suya karşı oldukça duyarlıdır. Kökleri fazla derine gidemez. Toprak istekleri bakımından fazla seçici olmayan mercimek bitkisi, sıcak, havalanması iyi, pH'sı nötr yada alkali ve kireçli olan topraklar optimum yetiştirme şartlarını taşımaktadır (Tigem-1997).

Bağvar'a ait iklim özelliklerine bakıldığında mercimek için uygun olduğu söylenebilir. Mercimek yetiştirilen alanlarda kuru tarım söz konusudur.

Çalışma alanındaki toplam arazi varlığının kullanımına bakıldığında tarımsal olarak kullanılan arazilerin varlığı oldukça yüksek düzeyde olup, arazilerin yaklaşık % 78'i tarımsal olarak kullanılmaktadır. Tarımsal amaç dışındaki arazi kullanımlar ise şu şeklide sıralanabilir: Merkez yerleşim alanı (% 9,25), tuğla fabrikaları (% 3,80), badlands araziler (% 2,25) ve diğer kullanımlar (% 6,70 mezarlık alanı, çöp alanı vb.).

Özgür'ün 1989'da yaptığı çalışmadaki arazi kullanımları ile şimdiki arazi kullanımları karşılaştırıldığı zaman özellikle hububat ekim alanlarında azalış; buna karşın pamuk ekim alanlarında artış gözlenmektedir. 1989 yılı arazi kullanımına bakıldığında ilk sırayı tahıl (% 45) alırken, bunu pamuk (% 24.6), nadas (% 8.4), bostan (% 6.1), mercimek-nohut (% 1.9) izlemektedir (Özgür-1989). Şimdiki arazi

kullanımlarına bakıldığında ise pamuk ilk sırayı alırken onu buğdayın izlediği görülmektedir. Toplam alan içerisinde pamuk % 50,5, buğday % 11, mercimek % 5,54, arpa % 3,6 ekim alanına sahiptir. Özellikle bitkilerin istekleri göz önüne alındığında verimi oldukça yüksek durumda olan pamuğun ilk sırayı alması normaldir. Bağ-bahçe tarımından vazgeçildiği görülmektedir. Özellikle sulamanın iyi verim getirdiği alanlarda ise nadasa bırakılan tarım arazisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde daha önceden 167 dekada yapılan sebze tarımı arazileri ve 83 dekarlık alan kaplayan meyvelik alanların (Özgür-1989) tamamı şimdi sulu pamuk tarımı olarak kullanılmaktadır. Geniş alanlarda ekili olan pamuk verim açısından da oldukça iyi düzeydedir. 1989 yılında pamuk verimi dekara 250 kg iken (Özgür-1989) pamuğun şu anki verimi 500 kg dolaylarındadır. Özellikle bu verim artışı ve ekonomik getirisinin yüksek oluşundan dolayı pamuk tarımının yapıldığı alanlar yıllar itibari ile oldukça genişlemiştir. Çalışma alanı içerisindeki arazilerde verim düzeyine bakıldığında pamuk 450-500 kg., buğday suluda 400-450 kg., kuruda 250-300 kg., arpa 170-220 kg., mercimek 150-200 kg arasındadır.

Tarımsal faaliyetleri içinde özellikle Diyarbakır adı ile özdeşleşen karpuz ekiminin yapılmaması oldukça dikkat çekicidir. 1989 yılı arazi kullanımlarına bakıldığında (Özgür-1989) özellikle Dicle Nehrinin yaz aylarında taşıdığı su miktarındaki azalmalara paralel olarak ortaya çıkan yataklarında yapılan “hülle” karpuzculuğu tamamen ortadan kalkmıştır. Özellikle Dicle Nehrinin akışındaki düzensizlik ve özellikle bu karpuzun gübrenmesinde kullanılan güvercin yetiştiriciliğinin son bulması ile karpuz tarımından da vazgeçilmiştir.

Tarım alanları incelendiğinde uydu görüntüsünden de net bir şekilde tanımlanabilen anız yakılması sorunu toprak ve çevre için oldukça olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca arazide toprak aşınması sorunu da bulunmaktadır. Eğimin erozyona etken olacak şekilde yüksek olmadığı görülmüştür. Ancak topografyadan kaynaklanan ve % 5-6 eğimin görüldüğü ve özellikle sulu tarımın yapıldığı alanlarda arazinin eğime paralel şekilde sürülmesi ile yer yer toprak aşınımları görülmektedir (Foto 2). Bununla birlikte sarp eğimin bulunduğu alanlar da mevcuttur. Belediyenin güneybatı kısmında bulunan Dicle Nehri'ne doğru bakan bu alanlar da tarım yapmak mümkün değildir. Badlands olarak tanımlanan bu alanlar erozyona tamamen açık olup (Foto 3), belediyenin çöp alanı olarak kullanılmaktadır.

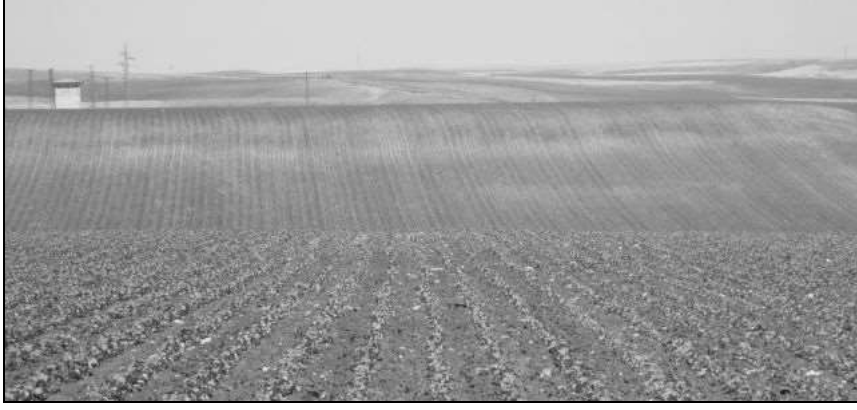

Foto 2. Eğim yönünde yapılan hatalı sürüm

Foto 3. Badlands araziler

Tarımın diğer bir kolu olan hayvancılık ise çalışma alanında oldukça düşük bir yere ve öneme sahiptir. Yıllar itibari ile çok fazla değişim olmayıp, 1989 yılında 2000 küçükbaş ve 540 büyükbaş hayvan bulunmakta iken (Özgür-1989), günümüzde küçükbaş hayvan sayısında değişim olmamış; aşağı yukarı aynı kalmıştır. Büyükbaş hayvan sayısı ise 1100'e ulaşmıştır. Büyükbaş hayvan sayısındaki artışa özellikle devlet desteklemelerinin önemli bir katkısı olmuştur. Kuş gribinden

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

kaynaklanan sorunlardan dolayı önceden kanatlı hayvan yetiştiriciliği yapılan yerlerde şimdi büyükbaş yetiştiricilik yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılığın % 70'i süt üretimi, % 30'u besi hayvanı olarak kullanılmaktadır. Yumurtacı ve etçi kümes hayvancılığı da oldukça zayıftır. Belediye sınırları içerisinde 6 kümes, 3 besi çiftliği ve 1 adet süt sığırcılığı ahır bulunmaktadır. Ancak bunların hiçbiri modern değildir (Foto 4).

Foto 4. Bağıvar'da bir kümesin içten görünüşü

Tarım Dışı Faaliyetler

Belediye sınırları içerisinde bulunan 7 adet tuğla fabrikası çalışma alanının yaklaşık % 4'ünü kapsamaktadır. Tuğla üretiminin yapıldığı bu alanların birinci dereceden tarım arazisi, mutlak tarım arazileri üzerine kurulmuş olması oldukça düşündürücüdür (Foto 5). Yetiştiricilik açısından herhangi bir sorunu bulunmayan ve tamamı düz-düze yakın arazilerden oluşan ve yasalarla da korunan ve korunması gereken bu alanlarda verimi oldukça yüksek olan pamuk tarımının yapılması daha uygundur.

Foto 5. Mutlak tarım arazisi içindeki bir tuğla fabrikası

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma alanı içerisindeki toprakların hemen hemen tamamı tarımsal kullanıma uygun olup I. ve II. sınıf topraklardır. Özellikle toprak koruma önlemleri alınan ve eğimin sorun teşkil etmediği arazilerde verim düzeyi oldukça yüksektir. Sulanan alanlarda pamuk ve buğday tarımından yüksek verim alınmaktadır. Ancak aynı arazide sürekli pamuk ekiminden kaynaklanan toprak yorgunluğunu gidermek amacıyla pamuk-buğday-baklagil münavebesine; hatta bununla birlikte yeşil gübre bitkilerinin ekimine de önem verilmelidir. Tarım alanlarında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da işlenen tarım arazilerinde eğime paralel sürümün toprak erozyonunu arttıracaktır. Özellikle sulama amacı ile araziye verilen su, eğim yönünde hızlı şekilde hareket ederken yüzey toprağının da aşınıp taşınmasına neden olur. Bundan dolayı arazi, eğime paralel değil dik olarak sürülmelidir. Çalışma alanı içerisinde tarım topraklarının kullanımındaki en önemli sorun mutlak tarım toprakları içerisinde yer alan arazilerin tarım dışı kullanılmasıdır. Tarım dışı amaçlarla kullanılan bu toprakların tekrar tarıma kazandırılması zor gözükse de şu an tarım alanı olarak kullanılan alanların bundan sonra da tarım amaçlı olarak kullanılması gerekmektedir. Bağışvar'ın tarım topraklarında bir diğer sorun da özellikle hasat sonrası tarlada kalan anızın yakılması olayıdır. Anızın yakılmaması; bunun yerine uygun alet ve makinelerle toprağa karıştırılması gerekmektedir. Anızın yakılması

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

sonucu toprağa ve çevreye verilen zarar hususunda çiftçinin eğitilmesi gerekmektedir.

Çalışma sonucunda arazi kullanımlarının belirlendiği CORINE ise, özellikle ayrıntı düzeyi oldukça yüksek olan Ikonos gibi uydularla yapılan çalışmalarda kısmen yetersiz kalmaktadır. Mezarlık, malzeme alınmış alan vb. gibi bazı alanların bu sınıflamada olmayışı, tanımlama açısından sorun teşkil edebilmektedir.

Bağıvar, köy özelliklerini son 30 yıl içerisinde kaybederek bir kasaba hüviyetine bürünmüştür. Bağıvar'da market, kasap, eczane, tüpçü, PTT, sağlık ocağı, fırın, anaokulu, ilköğretim okulları, yatılı ilköğretim bölge okulu, lise, kırtasiye, cep telefonu bayii vs. bulunması bunun bir kanıtıdır. 2007 yılında Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisine katılmasıyla birlikte ilerleyen dönemlerde şehirselleşmenin daha da gelişeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Atalay, İ., Mortan, K. 2006. Türkiye Bölgesel Coğrafyası. İnkılap Kitabevi. İstanbul.
- Ceylan, H., 1994. Dicle Üniversitesi Kampus Topraklarının Fiziko-Kimyasal Özellikleri ve Verimliliği. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji AnaBilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Cover, 1994. Corine Land Cover Technical Guide L., Luksemburg.
- Diyarbakır İli Arazi Varlığı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994. İl Rapor No:21, Ankara.
- Dizdar, M.Y., 2003. Türkiye'nin Toprak Kaynakları. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınlar Dizisi No:2, Ankara.
- Genel Nüfus Sayımı, 2000. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. 21-Diyarbakır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Gürgen, G. 2002. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin İklimi. Dicle Üniv. Ziya Gökalp Eğitim Fak. Yay No:12, Diyarbakır.

Özgür, E.M., 1989. Bağıvar Köyünde Ekonomik Faaliyetler. Coğrafya Araştırmaları. Cilt:1 Sayı:1. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu.

Tigem, 1997. Hatay Tarım İşletmesi Topraklarının Detaylı Etüd ve Haritalaması. Sayı:24, Ankara.

Bağıvar Ve Yakın Çevresinin Corine Göre Hazırlanmış Arazi Kullanım Haritası Legendi

	Yol
	Kanal
	Hayvansal Üretim
	Çöp Boşaltım Alanları
	Devamlı Olmayan Şehir Yapısı
	Devamlı Şehir Yapısı
	End. veya Ticari Alanlar
	Geçici Sulanan Araziler
	İnşaat Alanları
	Meralar
	Su Yolları
	Sulanmayan İşlenen Araziler

BAĞIVAR'DA ARAZİ KULLANIMININ CORINE PROGRAMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Şekil 4. Bağıvar ve yakın çevresinin CORINE göre hazırlanmış arazi kullanım haritası

TANER KILIÇ – Y.KENAN KOCA - İLHAN DORAN